

מהמצוי ליוצא מן הכלל / קלאודיה אידן¹

בימים האחרונים קראתי מאמר קצר על אודות פעולת התפיסה, על האופן שצופים בעולם, בדברים, לרוב אלה המוכרים, הסובבים אותנו ועל הפיכתם למשהו חדש, אפילו זה, אם צופים בהם מפרספקטיבה אחרת. במילים אחרות, המאמר עוסק במעבר בתחום התפיסה מהעולם המצוי [ordinaire] לגילוי של היוצא מן הכלל [extraordinaire] באותו מצוי.

הכותבת, אלכסנדרה הורביץ, החוקרת את הקוגניציה ובוחנת כיצד פועלת התפיסה אצל כלבים, התלוותה לאמנית מיירה קלמן בשיטוטיה בנוף העירוני המצוי. היא גלתה כי מה שמצוי יכול להיחפז, הכול עניין של מבט.

היא מגלה כיצד העולם משתנה אם נוקטים בעמדה הדומה לעמדתו של ילד הצופה בדברים לראשונה. המאמר מדגיש את מסלולו של האובייקט מהיות אובייקט מצוי בעולם, שמרוב בנאליות אינו נראה למעשה, אל מעמדו החדש, המגיע אף לזה של אובייקט אמנותי, כגון המשתנה של דושאן.

ניתן ליצור הקבלה בין המצוי הסובב אותנו, כלומר האופן שאנו צופים בעולם וביחסנו לאחרים לאופן שהפנטסמה פועלת. האנליזה בכללותה, אם היא מצליחה להיות מכוונת אל הממשי, מוליכה אל היוצא מן הכלל שבכל הוויה מדברת. במילים אחרות, משהו בפרספקטיבה על העולם משתנה, צופים בו באופן אחר.

מדענית זו הושפעה לדבריה מרעיונותיו של הביולוג Jakob von Uexkull שניסה לדמיין את היקום החושי של החיות. אני מניחה שהנכם שואלים את עצמכם כיצד דברים אלה קשורים להעברה, לנושאה של שנת הלימודים החדשה?

ובכן, משפט מתוך המאמר הביא אותי לחשוב על דרכה של אנליזה ועל ההעברה:

לדעתו [של Von Uexkull] איננו מתאמצים, אף לא במעט כדי לדמיין את אשר תופסים בני אדם אחרים. אין שני אנשים שיש להם אותה השקפה על העולם [Umwelt]. הדרך הטובה ביותר לחוות זאת היא לאפשר שיוביל אותנו במקום לא ידוע. העולם מישהו שכן מכיר אותו. המדריך שלכם ילך תמיד בדרך שאינכם רואים". נראה לי שניתן להקביל זאת למקומו של האנליטיקאי המוביל את העבודה, כשעמדת האנליזנט מאפשרת את ההכוונה, נערת לה שתוליך את ההוויה המדברת לפלס שבילים חדשים ולא מוכרים; לסטות מהשביל המצוי כדי להגיע ולגלות לא את היוצא מן הכלל על פי מבטו של האנליטיקאי, אלא את היוצא מן הכלל המצוי דווקא במסלולה של ההוויה המדברת עצמה. זה ההבדל בין התפיסה של von Uexkull ואלכסנדרה הורביץ לבין זו של הפסיכואנליטיקאי.

¹ טקסט זה נכתב לקראת שנת הלימודים 2017 – 2018 וקריאה בסמינר VIII